

Googlov projekat Biblioteka

Google Books Library Project

Nadina Grebović Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

nadina@nub.ba

Sažetak:

U radu će biti govora o Google-ovom projektu masovne digitalizacije "Google-ov projekat Biblioteka" i njegovim implikacijama na istraživače i biblioteke. Govorit će se o autorskim pravima digitalizirane građe u sklopu ovog projekta i načinima pristupa toj građi putem interneta.

Glavne riječi: masovna digitalizacija, Google, repozitorij, autorska prava, istraživačke zajednice

Abstract

This paper deals with Google project mass digitization "Google Books Library Project" and its implication connected with editors and libraries. It deals with author's rights of digitized materials within the framework of this Project and access mode these materials via Internet.

Keywords: mass digitization, Google, repository, author's rights, research communities

Rival bibliotekara 21. stoljeća u virtualnom svijetu je Google. O tome da li je ova tvrdnja tačna ili ne, vode se rasprave već skoro čitavu deceniju. Popularna je i tvrdnja da korisnici sve češće googlaju za informacijama izbjegavajući kontakt sa bibliotekarom. Kada govorimo o zajednicama korisnika u Bosni i Hercegovini, valja imati na umu da do danas nije napravljena studija koja bi to potvrdila. Ako izuzmemo metodu anketnog istraživanja putem slučajnog uzorka o tome šta naši korisnici preferiraju, nema studije koja bi obuhvatila cjelokupne istraživačke zajednice određenih naučnih područja ili studente kao zasebnu skupinu u akademskoj zajednici.¹

U tom kontekstu, važno je i spoznati kako naši korisnici shvataju digitalizaciju i projekte poput Google-ov projekat Biblioteka² (GPB) da bismo mogli promišljati o njihovim potrebama.

Siva Vaidhyathanan tekst pod nazivom "A Risky Gamble With Google", počinje nizom pitanja:

"Zar ne bi bilo super ako ne bismo morali reći učenicima

da pretraživanje weba nije dovoljno za ozbiljno naučno istraživanje? Zar ne bi bilo sjajno kada bismo mogli koristiti jedan, jednostavan portal kako bi došli do najznačajnijih web stranica, slika, naučnih članka i knjiga koje se bave određenim predmetom ili ključnom riječju? Zar ne bi bilo divno kada bismo mogli pretraživati milijone knjiga u full formatu?"³

Takav jedan portal bi za istraživače i bibliotekare bio ostvareni san, ali da li takvi snovi imaju posljedice na stvarnost i poslovanje biblioteka? Projekti masovne digitalizacije, a naročito GPB itekako utiču na preoblikovanje potreba naših korisnika. U prvom redu navikavaju ih na brzu i često nedovoljnu informaciju.

GPB je rezultat partnerstva Googla sa izdavačima i bibliotekama. Partnerstvo je i koncipirano u dva segmenta: program za izdavače i program za biblioteke. Iz Googlea poručuju: "Naš krajnji cilj je da radimo sa izdavačima i bibliotekama kako bismo stvorili sveobuhvatan, pretraživ virtualni katalog svih knjiga na svim jezicima koji korisnicima pomažu da otkriju nove knjige, a izdavačima da otkriju nove čitatelje."⁴

Kada su u pitanju izdavači, partnerstvo podrazumijeva ugovor kojim izdavač dozvoljava Googlu da njegova izdanja predstavi u digitalnom obliku sa ograničenim pristupom putem svog portala uz linkove koji omogućavaju kupovinu iste publikacije u obližnjim knjižari ili direktno kod izdavača. U principu, ovaj program jeste dobra investicija za izdavače jer na ovaj način im se otvara mogućnost za širenje tržišta. Također, izdavači kontroliraju prikazivanje publikacija i nema problema sa autorskim pravima jer su izdavači nosioci prava. Ali i pored pomenutih kontrola, neki izdavači su tužili Google za povredu autorskih prava.⁵

Kada su u pitanju biblioteke, stvari se počinju komplicirati. Građa na koju su istekla autorska prava dostupna je u full formatu dok je pristup građi sa autorskim pravima ograničen. Korisnici ovog servisa iz takvih publikacija mogu vidjeti samo nekoliko rečenica (tzv. snippet preview) u zavisnosti od ključnih riječi koje korisnik upotrebljava za pretraživanje. Poseban status ima referencna literatura koja se ne može pregledati čak ni u *snippet preview*, ali je dostupan bibliografski zapis jedinice i najbrži način nabavljanja primjerka.

3 "Wouldn't it be cool if we didn't have to tell students that a Web search is insufficient for serious scholarly research? Wouldn't it be great if we could use a single, simple portal to find the most-significant Web pages, images, scholarly articles, and books dealing with a particular subject or keyword? Wouldn't it be wonderful if we could do full-text searches of millions of books?" (Vaidhyathanan, 2006)

4 "(...) Our ultimate goal is to work with publishers and libraries to create a comprehensive, searchable, virtual card catalog of all books in all languages that helps users discover new books and publishers discover new readers." (About Google Books, 2010)

5 Vidi šire: Band, J. "The Google Library Project: Both Sides of the Story."

1 I sama se služeći pomenutom metodom za potrebne jednog istraživanja koje je obuhvatilo stotinu studenata Univerziteta u Sarajevu, došla sam do saznanja da 84 studenta prilikom izrade samostalnih radova pretražuje internet da bi došlo do relevantnih informacija. Međutim, uzorak od 100 ispitanika nije dovoljan da bi se sagledala cjelokupna zajednica studenata UNSA.

2 Projekat se razvio iz projekta Google Print.

Publikacije pod autorskim pravima također ostaju pohranjene u cjelosti u Googlovoj bazi podataka sa posebnim sigurnosnim mjerama zaštite digitalnih kopija. Zbog ove činjenice, Google je stekao negativne opaske na projekat.

Interesantno je da niti jedan ugovor potpisan između Googla i biblioteke nije javan – izuzev ugovora sklopljenog sa Univerzitetom u Michigenu. Zbog tajnosti ugovora nije moguće saznati pojedinosti.

Dileme stručnjaka se javljaju i kod objedinjavanja digitalne građe u jednu cjelinu. Edgar Jones promišlja o tome da li digitalni sadržaji u GPB čine generalnu kolekciju naučnih materijala za potporu istraživanja (engl. reserch collection). Naučna kolekcija u svom nazivu ne otkriva sadržaj, što znači da može sadržavati mnogo toga jer E. Jones ističe da se naučna kolekcija razvija u skladu sa potrebama određene naučne zajednice.

Ukoliko se istraživač opredjeli samo na internet tražilicu (google books search) i pretraživanje građe na osnovu ključnih riječi, jednog autora i sl. kao rezultat će dobiti obilje informacija kojima će teško odrediti relevantnost. To znači da će istraživač bez obzira na olakšan pristup milionima publikacija, uvijek *zagubiti* makar jednu relevantnu publikaciju. Da bi se uopće govorilo o naučno-istraživačkom radu, istraživači moraju čitati. Rezultati koje nude internet tražilice (veliki broj pogodaka) – samo su informacija jer pretraživanje koje traje nekoliko skundi ne može biti znanje. Michael Gorman čitav GPB naziva potencijalnom katastrofom jer se naučna djela čitaju od korica do korica, a ne u paragrafima.

Kada je Google počeo razvijati GPB, 2004. godine, pridružile su mu se neke od najznačajnijih biblioteka za naučno-istraživačku zajednicu u svijetu (biblioteke univerziteta Harvard, Oxford, Stanford, Michigan i New York Public Library). Npr.: Oxford je za početak pristao na pilot projekat sa Googlom koji bi dozvolio skeniranje građe iz 19. stoljeća (oko 1,5 miliona jedinica).

Tokom 2005. godine provedeno je istraživanje o jedinstvenosti sadržaja građe biblioteka koje su prve sklopile ugovor sa Googlom. Istraživanja su pokazala da prema zapisima OCLC WorldCat oko 61 % procenata građa je jedinstven za svaku od tih biblioteka ponaosob.

Nakon sklapanja ugovora sa pomenutih pet biblioteka, počele su se uključivati i druge, pa je tako početkom 2008. godine bilo dostupno oko 750 000 jedinica građe putem interneta.

Danas je u projekat trenutno uključena 21 biblioteka, među kojima su:

- Nacionalna biblioteka Australije
- Bavarska državna biblioteka
- Univerzitet Kolumbija
- Univerzitet na Harvardu
- Nacionalna biblioteka Katalonije
- Javna biblioteka u Nju Jorku
- Oksford Univerzitet
- Princeton Univerzitet

- Stanford Univerzitet
- Univerzitet Kalifornije
- Univerzitet u Mičigenu

Veliki projekti poput GPB su veoma zahtjevni i odgovorni. Prema Pamelii Samuelson, projekti masovne digitalizacije imaju određene poteškoće koje ona koncipira u tri grupe:

1. Troškovi digitalizacije (Visoko kvalitetni skenovi građe koštaju jako puno, kada je u pitanju američko tržište radi se oko 30 dolara po publikaciji)
2. Pristup velikoj količini digitalizirane građe (u tako velikom broju digitaliziranih knjiga, neke koje bi bile jako korisne za istraživača ostaju neprimjećene)
3. Autorska prava

Iz navedenih pojedinosti jasno je da voditelji ovakvih projekata mogu biti samo profitne kompanije jer ne postoji budžet biblioteka i univerziteta koji bi mogao finansirati projekte ovakvih razmjera.

Proces digitalizacije koji sprovodi Google nakon sklapanja ugovora sa bibliotekom počinje posuđivanjem građe uz preuzimanje potrebnih metapodataka, zatim slijedi digitaliziranje pojedinih jedinica, OCR-ovanje i indeksiranje. Nakon toga knjige bivaju dostupne javnosti u zavisnosti od autorskih prava, cjelokupno ili ograničeno. Posuđena građa uz digitalnu kopiju vraća se biblioteci. Korisnici su u mogućnosti kreirati i vlastitu virtualnu biblioteku korištenjem opcije “Add to my library”, uz otvoreni besplatni Google e-mail account. Lična virtualna biblioteka sa jednostavnim interface-om daje pregled dodatnih publikacija po kategorijama: My Google eBooks, Purchased, Reviewed, Recently viewed, Favorites, Reading now, To read i Have read. Korisnici mogu organizirati i virtualne police izvan zadatih. Omogućeno je i pretraživanje po kategorijama koje su za sada grupirane u 29 tematskih cjelina:

[Body, Mind & Spirit](#)

[Business & Economics](#)

[Computers](#)

[Cooking](#)

[Design](#)

[Family & Relationships](#)

[Games](#)

[Gardening](#)

[Health & Fitness](#)

[House & Home](#)

[Humor](#)

[Law](#)

[Literary Collections](#)

[Literary Criticism](#)

[Mathematics](#)[Medical](#)[Performing Arts](#)[Pets](#)[Philosophy](#)[Photography](#)[Poetry](#)[Political Science](#)[Psychology](#)[Religion](#)[Self-Help](#)[Social Science](#)[Technology & Engineering](#)[Transportation](#)[Travel](#)

Mišljenja stručnjaka o GPB su podijeljena. Neki su čak i zabrinuti. S. Vaidhyanathan ističe kako su do sada organizatori i čuvari znanja bili univerziteti, biblioteke profesori i bibliotekari, pa otkuda sloboda profitnoj organizaciji, kao što je Google, da se upušta u organiziranje znanja. Ključno je pitanje: ko nadgleda njihov rad? Orijentirani misijom profitne kompanije, predstavnici Googla kažu da žele organizirati informacije i učiniti ih korisnim za sve, tačnije da je njihov interes na polju digitalizacije specifičan jer: "Kao tražilica, Googlov primarni interes za digitalizaciju printanih materijala jeste u indeksiranju sadržaja, strukturiranim i nestrukturiranim, kako bi se povećao rezultat pretraživanja. U svom modelu poslovanja, Google koristi pojmove za pretraživanje i rezultate pretraživanja kao okidač za on-line prikaz srodnih reklama."⁶

S obzirom da Google čuva kompletne digitalne sadržaje u svojoj bazi, bez obzira na autorska prava, zabrinutost se javlja i kod čuvanja digitalnih kopija. Šta će se desiti ako neko "provali" Googlove sigurnosne zaštite i preuzme kompletne digitalne sadržaje koji bi tada mogli biti dostupni bez ograničenja na cijeloj mreži.

Također, postoje i oni koji izričito hvale GPB i podržavaju njegovu implementaciju u potpunosti. Mišljenja sam da GPB treba prihvatiti kao korisnu alatku, a ne kao nešto što će u potpunosti zamijeniti ulogu biblioteke i bibliotekara.

Vremenom, Google će postati jedan od najvećih spremišta relevantne digitalne građe za cjelokupnu svjetsku akademsku zajednicu.

U decembru 2010. godine, pokrenut je Google eBookstore (integriran u Google Books Search) preko kojeg je također moguće besplatno čitanje e-knjiga među kojima

su i bestselleri, a na koja su istekla autorska prava. Nudeći jednostavnu platformu za čitanje e-knjiga (Adobe eBook Platform) i pripramljiv interface za oko čitatelja, Google počinje dobivati sve više simpatizera. Također, putem Google eBookstore-a moguće je i kupiti elektroničke knjige. S ovim potezom, Amazon je dobio konkurenciju.

O tome da li masovna digitalizacija utiče na poslovanje biblioteka, teško je odgovoriti jer ovakvi projekti imaju i prednosti i nedostatke. Projekat poput GPB je vrijedan pažnje i o njemu valja itekako promišljati. A kakve implikacije ovaj projekat ima na naučnu zajednicu u BiH i da li joj može služiti kao korisna alatka za razvoj naučno-istraživačkog rada, trebalo bi posebno istražiti.

Izvori i literatura:

Band, Jonathan. "The Google Library Project Both Sides of the Story." *Information Outlook* 10.6 (2006): 35-54. *Academic Search Complete*. EBSCO. Web. 17 Dec. 2010.

Google books. Dostupno na: <http://books.google.com/googlebooks/about.html>. 17 Dec 2010.

Jones, Edgar. "Google Books as a General Research Collection." *Library Resources & Technical Services* 54.2 (2010): 77-89. *Academic Search Complete*. EBSCO. Web. 14 Dec. 2010.

Samuelson, Pamela. "Google Book Search and the Future of Books in Cyberspace." *Minnesota Law Review* 94.5 (2010): 1308-1374. *Academic Search Complete*. EBSCO. Web. 14 Dec. 2010.

Vaidhyanathan, Siva. "A Risky Gamble With Google." *Chronicle of Higher Education* 52.15 (2005): B7. *MasterFILE Premier*. EBSCO. Web. 17 Dec. 2010.

**

⁶ "As a search engine, Google's principle interest in digitizing printed materials is in indexing the content, both structured and unstructured, to enhance search results. In its business model, Google uses search terms and results as triggers for the online display of related advertising." (Jones, 2010: 78)